

УДК (371.32):378.4:61(091):61(477.74).096

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ “ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ”, “СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ’Я”: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

О.В. Шальнова-Козаченко

Одеський державний медичний університет

INTERACTIVE FORMS OF EDUCATION IN THE TEACHING PROCESS OF “HISTORY OF MEDICINE”, “SOCIAL MEDICINE AND THE PUBLIC HEALTH SERVICE ORGANIZATION”: IMPORTANCE FOR FORMATION OF THE FUTURE SPECIALISTS

O.V. Shalnova-Kozachenko

Odessa State Medical University

Представлений досвід використання методів інтерактивного навчання в умовах КМС організації процесу викладання “Історії медицини” і “Соціальної медицини та організації охорони здоров’я” в ОДМУ в 2009–2010 навч. р. (проектний метод, рольова гра). Визначені позитивні спрямування їх впливу в процесі підготовки спеціалістів кваліфікації “лікар”.

Experience of use of interactive methods of education in the conditions of CMS of teaching process organization “History of Medicine”, “Social Medicine and Public Health Service Organization” in the OSMU in 2009–2010 academic year. (project method, role game) is presented. Positive directions of their influence in the process of specialists’ training of qualification “doctor” are defined.

Вступ. Розвиток країни забезпечується якістю людських ресурсів, що зумовлює необхідність визначення на галузевому рівні складових ефективної кадрової політики. В охороні здоров’я – це якісна підготовка медичних кадрів, яка забезпечує конкурентоспроможність випускників вищої медичної школи на вітчизняному і міжнародному ринку праці. Складовими освітнього процесу є зміст дисциплін, стиль викладання та організація освітнього закладу, тому *проблема у загальному вигляді* віддзеркалює питання: якими повинні бути ідеї сучасної педагогіки з урахуванням характеристик тривалості і вартості медичної освіти в Україні, у світі.

За аналізом останніх досліджень і публікацій, сучасні спрямування педагогіки в умовах КМС організації навчального процесу забезпечують трансформації медичної освіти до таких потреб [2–9]:

– концепція “Суспільство знань”; ідея освіти впродовж життя; модель створення глобального інформаційного простору;

– ідея патріотизму як засіб мотивації навчання студентів, а гуманізм, гуманітарна спрямованість медичної освіти має бути методологічною основою патріотичного виховання;

– педагогічна технологія формування навчальної діяльності студентів як засіб забезпечення якості вищої освіти; демократична педагогіка партнерства, спрямована на реалізацію молодіжних ініціатив, формування відповідальної, ініціативної самостійної особистості майбутнього лікаря; впровадження інноваційних технологій навчання для оптимізації навчального процесу, підвищення продуктивності занять, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, перетворення занять на більш доступні й цікаві; практично-орієнтовна система викладання (Z-model); ігрове моделювання;

– самооцінка педагогічної діяльності як сучасний методологічний інструмент досягнення найвищої мети ВМНЗ – забезпечення високого рівня самоор-

організації професійної діяльності педагогів, досягнення педагогічної майстерності.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю визначення досягнень та недоліків в забезпеченні якості навчання. *Частинами загальної проблеми*, котрим присвячується стаття, є розробка й впровадження інноваційних форм викладання.

Цілі та завдання роботи: розробити й впровадити інтерактивні форми навчання студентів при викладанні дисциплін “Історія медицини” (ІМ), “Соціальна медицина та організація охорони здоров’я” (СМООЗ), довести їх вплив на формування майбутніх фахівців галузі охорони здоров’я.

Основна частина. Грамотне та ефективне викладання ІМ, а також пов’язаних з нею загальнотеоретичних і методологічних проблем повинно стати одним з ключових завдань викладання медичної науки на всіх етапах дипломної підготовки та подальшого післядипломного безперервного професійного розвитку лікарів. Історико-медична пам’ять належить до загальних соціально-філософських проблем, а також безпосередньо до педагогічних та прикладних практичних проблем у медицині і є найважливішим концептом суспільної свідомості [8].

Практично-орієнтовна система викладання (Z-model) у ВМНЗ передбачає неможливість проведення межі між теорією і практикою, а також впроваджує одночасне вивчення теоретичних і практичних дисциплін [2]. Медико-соціальне спрямування ІМ і СМООЗ закладають основи, а профілактичний напрям останньої – спеціальні професійні знання для майбутньої роботи в науці й практиці медицини за фахами теоретичної, клінічної й практичної медицини. Це не тільки потребує дану модель викладання, але й зумовлює при її впровадженні подальший розвиток: матеріально-технічне забезпечення навчального процесу комп’ютерними технологіями для презентації індивідуальних проектів в ІМ у формі демонстрації тексту, таблиць, схем, ілюстрацій, відео-аудиофрагментів (програма Microsoft “Power Point”), пошукових систем Інтернету для забезпечення пошуку історико-медичних першоджерел; літературних, бібліографічних та ілюстративних джерел щодо підготовки до лекцій, практичних занять, СРС з СМООЗ, особливо при використанні інтерактивних форм (рольові ігри тощо, мозковий штурм, ситуаційні задачі для майбутніх лікарів лікувального, педіатричного й медико-профілактичного профілю), в комп’ютерному класі кафедри та електронній студентській бібліотеці ОДМУ.

Інновація комп’ютерних технологій – мультимедійний (множинний) супровід лекційних і практичних

занять. Такі лекції і заняття-презентації активізують, зацікавлюють та організують студентів до сприйняття та ефективнішого засвоєння нового матеріалу, стимулюють навчально-пізнавальну діяльність. Актуальною та ефективною інноваційною технологією є інтерактивна модель навчання, що передбачає взаємодію, діалог. Серед ознак та інструментів інтерактивної педагогіки можна виділити полілог, діалог, мисленнєву діяльність, смислотворчість, міжсуб’єктні відносини, свободу вибору створення ситуації успіху, позитивність та оптимістичність оцінювання, рефлексію тощо [4].

Реальні можливості урахувати гендерні та індивідуальні характеристики студентів й забезпечити комфортні умови для засвоєння знань надають освітні установи, які широко використовують форми навчання на базі комп’ютерних технологій, у т. ч. дистанційних. Це потребує одержання комп’ютерних знань та їх використання у різних гендерних групах. На практиці освіта в галузі комп’ютерних технологій не є гендерно нейтральною. В кіберпросторі вже починає формуватися гендерна нерівність, характерна для всіх стадій освіти. Хлопчики й чоловіки мають більш позитивні установки. Результат гендерної різниці у галузі навчання впливає на галузь використання комп’ютера (обсяг використаних додатків, тривалість роботи й відпочинку за комп’ютером, включаючи Інтернет) [8].

Сьогодні методологія ІМ перетворюється у специфічний науковий інструмент для отримання нового знання. Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована на застосування фактичних знань і набуття нових (часто самоосвітою). Навчальний план включає розробку індивідуального проекту, головною складовою якого є реферат доповіді (одна з класичних форм активізації самостійної позааудиторної роботи студентів), та його презентацію. Оцінка у балах визначається рівнем проекту – звичайна студентська робота, навчальна або наукова дослідна робота студента (УДРС, НДРС). Методичні рекомендації з індивідуальних проектів містять інформацію про цілі, професійні алгоритми (методика, етапи виконання), структуру роботи (титул, план, реферат доповіді з виділенням вступу, основної та заключної частин, література), 80 тем за 6 змістовими модулями (45 – загальних і 35 – для НДРС) [8].

Завдяки методу проектів за допомогою різномановних заходів і використання сучасних комунікацій та культурно-освітніх заходів відроджується історична пам’ять шляхом передачі професорсько-викладацьким педагогічним колективом певних схем діяльності й робочих понять студентам [9].

В умовах КМС спостерігається більша ефективність щодо розвитку творчої активності студентської молоді. Так, на МФ зросла частка студентів, індивідуальні проекти СРС яких досягають рівня УДРС (у 2006/07 навч. р. цей показник склав – 26,35 %, а в студентській науково-теоретичній конференції ОДМУ “Молодь – медицині майбутнього” взяли НДР 12,16 % студентів). При цьому жіноча стать формує у студентській медичній молодіжній субкультурі жіночо-домінантну систему не тільки кількісно, але й якісно [8].

Педагогіка партнерства забезпечить виведення студентського самоврядування на якісно новий етап, збільшення професійної спрямованості, духовної зрілості молоді, натхнення молоді від поваги і підтримки вчителів, її спроможність широко соціально мислити й брати відповідальність на себе, зростання національної свідомості, громадської і соціальної активності. Партнерство ставить високі вимоги до особистості викладача: професіонал, куратор, тактовний, толерантний, з демократичними поглядами, гуманітарною освіченістю, розумінням вікової психології молоді. Навчання повинно стати діалогічним процесом, в якому викладачі і студенти виступають як повноцінні, активні особистості. В процесі інтеграції до європейського освітнього простору на засадах КМСОНП у педагогічному спілкуванні “викладач–студент” зростає роль таких якостей викладача й стереотипів поведінки майбутнього лікаря, як безкорисливість, чесність й порядність [3].

В умовах безперервного зростання факторів швидкоплинності, новизни та різноманіття людям суперіндустріального суспільства знадобляться нові вміння (вчитися, спілкуватися, вибирати) і навички. Інтенсивне реформування освіти передбачає інноваційний характер розвитку вищої освіти, впровадження активних інформаційних, телекомунікаційних технологій, інтерактивних форм і методів навчання. Особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій навчання – традиційної та інноваційної, що стимулює новаторські зміни [4], потреба використання педагогічної технології сприяння формування навчальної діяльності студентів, тобто процесу, який поступово перетворює студента як суб’єкта навчального процесу на якісно іншу людину [5]. Серед рольових функцій ігрового моделювання є підвищення навчально-виховної ефективності лекційних і практичних занять з ІМ і СМООЗ, які проводяться за “методом участі”, сприяють активізації та результативності навчання студентів-медиків, реалізують природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги, співпраці [6].

Рольова гра була розроблена за матеріалами Всеукраїнської конференції з міжнародною участю

“Актуальні питання лікування та профілактики захворювань в практиці сімейного лікаря: досвід впровадження та перспектива”, присвяченої 10-й річниці створення кафедри сімейної медицини та загальної практики в ОДМУ, яка пройшла 25–26 вересня 2008 р., за чотирма основними напрямками і використанням 14 тез [1]:

1) проблеми викладання й підготовки сімейних лікарів / лікарів загальної практики (4 тези: “Підготовка сімейних лікарів в ОГМУ” (Попик Г.С. с соавт., с. 37–40); “Опыт преподавания отоларингологии семейным врачам” (Пухлик С.М. с соавт., с. 40–41); “Профилактическая направленность при подготовке врача общей практики” (Подпалов В.П. с соавт., с. 186–187); “Методика интегрированного анализа работы кафедр семейной медицины” (Латишев С.С., с. 62–64));

2) клінічні аспекти у практичній діяльності сімейних лікарів (2 тези: “Доказова медицина – базовий елемент загальної лікарської практики” (Лісовий В.М. із співавт., с. 64–66); “Обеспечение сельских семейных врачей научной медицинской информацией по вопросам охраны здоровья детей и подростков” (Сидоренко Т.П. с соавт., с. 72–73));

3) профілактичні аспекти у практичній діяльності сімейних лікарів (4 тези: “Генетичний паспорт: можливі перспективи і проблеми” (Бажора Ю.І. із співавт., с. 50–51); “Сімейна диспансеризація як основа профілактичної спрямованості в роботі сімейного лікаря” (Козаченко О.В., с. 57–58); “Здоровий образ життя і сімейна медицина” (Колобанова Л.Д., с. 176–177); “Проблемы реабилитации врача после смерти пациента” (Пасечник И.П. с соавт., с. 185));

4) стан розвитку й досягнення сімейної медицини в Україні, її регіонах, у світі (4 тези: “Стан розвитку сімейної медицини в Одеському регіоні за 2005–2008 роки” (Лапай В.С. із співавт., с. 61–62); “Розвиток сімейної медицини на Миколаївщині – 10-річний досвід” (Хотіна С.Г. із співавт., с. 75–77); “Сімейна медицина Полтавщини – розвиток чи повернення до джерел?” (Ждан В.М. із співавт., с. 55–56); “Перспективы внедрения общей врачебной практики в Республике Беларусь” (Подпалов В.П. с соавт., с. 70–71)).

Елемент практичного заняття “Зміст та організація роботи сімейного лікаря / лікаря загальної практики” за методом рольової гри у дисципліні “СМООЗ” був проведений 26 лютого поточного року (весняний семестр 2009/10 навч. року) в 11-й групі вітчизняних студентів IV курсу МФ (спеціальність – “Педіатрія”) у 7-й день навчання за тематичним планом. Були задіяні усі (12) студентів підгрупи. Таким чином сту-

денти отримали практику участі в конференції (трейнінг для майбутньої роботи у лікарській професії); поповнили свої теоретичні знання прикладами з педагогічних проблем при підготовці спеціалістів даного фаху, з актуальних проблем їх практичної діяльності організаційного спрямування (дані про інфраструктуру служби, кадри), а також клінічного й профілактичного, з напрямків їх вирішення на регіональному, національному й міжнародному рівнях. Вони відчували піднесення від дискусії та можливості запропонувати свої варіанти щодо подолання утруднень й перешкод на шляху розвитку сімейної медицини в регіоні, Україні та у світі.

Свій перший крок в інтерактивній формі навчання у вигляді розробки індивідуальних проектів студенти даної групи пройшли при вивченні дисципліни “ІМ” на I курсі, в осінньому семестрі 2006/07 навч. р. Їх індивідуальні проекти мали конкретну тематику, включали письмову частину на паперовому носії за відповідною структурою (титул, план, реферат доповіді, література) та усну частину – презентацію з демонстрацією ілюстративного матеріалу за допомогою комп’ютерних програм, у т. ч. “Microsoft Power Point”, обговорення вузлових й проблемних питань теми. Виконувалась проектна форма індивідуальної СРС за вимогами, наведеними у спеціально розроблених методичних рекомендаціях.

Досвід запровадження КМС організації навчального процесу з курсу “ІМ” (з 2005 р.) свідчить про підвищення творчого потенціалу вітчизняних студентів I-го

курсу МФ ОДМУ, особливо при розробці індивідуальних проектів за конкретною тематикою відповідно до основних питань 6 змістових модулів курсу, й створення умов для викладача формувати почуття патріотизму у студентів повсякчасно у поєднанні з процесом навчання при розгляді досягнень вітчизняної медицини, й безпосередньо – світових, національних і регіональних пріоритетів вітчизняних вчених.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна наголосити про такі проблеми:

– досвід запровадження КМС організації навчального процесу по курсах “ІМ”, “СМООЗ” у групах вітчизняних та іноземних студентів I й IV курсів МФ ОДМУ у 2004–2005 й 2008–2009 навчальних роках відповідно свідчить про інтенсифікацію, контроль і своєчасне коригування навчально-виховного процесу; підвищення мотивації суб’єктів навчально-виховного процесу; підвищення творчого потенціалу при розробці індивідуальних проектів за основними питаннями 6 змістових модулів;

– форми інтерактивного навчання (проектний метод, рольові ігри) створюють умови співнавчання, взаємонавчання, коли студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб’єктами навчання, а також відчуття студентами успішності та інтелектуальної спроможності.

Серед подальших перспектив дослідження – розробка інформаційних листів, методичних рекомендацій щодо впровадження пропонованих інтерактивних форм навчання в освітню практику.

Література

1. Актуальні питання лікування та профілактики захворювань в практиці сімейного лікаря: досвід впровадження та перспектива : матер. Всеукр. конф. з міжнар. участю, присвяченої 10-й річниці створення кафедри сімейної медицини та загальної практики (25-26 вересня 2008 р.) / МОЗУ, ОДМУ. – О., 2008. – С. 37.

2. Особливості практично-орієнтованого викладання загальної гігієни англійською мовою у студентів-іноземців / [Кашуба М. О., Лотоцька О. В., Сопель О. М. та ін.] // Медична освіта. – 2008. – № 2. – С. 30-31.

3. Панченко М. С. Вплив інноваційних методів управління на педагогічну діяльність викладачів у Харківському базовому медичному коледжі № 1 / Панченко М. С., Ольховська Л. П., Парафейник Т. Г. // Медична освіта. – 2009. – № 1. – С. 57–60.

4. Попадинець Г. О. Впровадження інноваційних технологій навчання в процес викладання гуманітарних дисциплін / Г. О. Попадинець // Медична освіта. – 2009. – № 1. – С. 47–51.

5. Приходько В. Педагогічна технологія формування навчальної діяльності студентів як засіб забезпечення якості вищої освіти / Приходько В., Шевченко С., Ясєв О. // Вища школа. – 2009. – № 6. – С. 39–47.

6. Прокоп І. А. Ігрове моделювання як важливий засіб навчання студентів-медиків фахової іноземної мови / І. А. Прокоп, М. І. Бабак // Медична освіта. – 2008. – № 2. – С. 32–34.

7. Усвідомлення національної ідеї – засіб стимулювання мотивів навчання студентів медичного вузу / [Шейко В. Д., Ляховський В. І., Дем’янюк Д. Г. та ін.] // Медична освіта. – 2009. – № 1. – С. 54–56.

8. Шальнова-Козаченко О. В. Гендерна соціалізація: історико-медичні аспекти / О. В. Шальнова-Козаченко // Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір : матер. Всеукр. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 21–22 травня 2009 р.). – Тернопіль, 2009. – С. 144–146.

9. Шальнова-Козаченко О. В. Спрямування педагогіки в умовах нової системи організації навчального процесу у

вищій медичній освіті / О. В. Шальнова–Козаченко // Проблеми впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу : тези доп. навч.-метод.

конф., присвяч. 110-й річн. ун-ту (Одеса, 27 січня 2010 р.) / Одеськ. держ. мед. ун-т ; редкол.: В. М. Запорожан [ін.]. – О.: Одеськ. держ. мед. ун-т, 2010. – С. 96-97.

УДК 377.616

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ ЗГІДНО З ЗАСАДАМИ КРЕДИТНО- МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

**М.І. Швед, Н.В. Пасечко, Л.П. Мартинюк, М.І. Гаврилюк, Т.О. Паламар,
Т.В. Лихацька, Н.В. Грималюк, Г.В. Лихацька, І.Г. Якубишина, І.П. Савченко**

Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

OPTIMIZATION OF IV-TH YEAR STUDENT'S EDUCATION ACCORDING TO CREDIT-MODULAR SYSTEM ON INTERNAL MEDICINE DEPARTMENT

**M.I. Shved, N.V. Pasiachko, L.P. Martyniuk, M.I. Havryliuk, T.O. Palamar,
T.V. Lyhatska, N.V. Hrymaliuk, N.V. Lyhatska, I.H. Yakubyshyna, I.P. Savchenko**

Ternopil State Medical University by I.Ya. Horbachevsky

Впровадження комунікативних алгоритмів на кафедрі внутрішньої медицини сприяє вдосконаленню практичних навичок студентів і покращує засвоєння матеріалу.

Introduction of communicative algorithms lead to improvement of practical skills and knowledge in internal medicine.

Вступ. Кредитно-модульна система навчання – це не тільки виконання цілей Болонської декларації, а і пошук нових навчальних технологій, які повинні забезпечити якісну підготовку спеціалістів [3–6].

На сьогодні основною проблемою проведення занять з внутрішньої медицини є налагодження вільного діалогу між студентом і хворим, що забезпечить отримання достатньої інформації для постановки діагнозу[1-2].

Аналізуючи традиційні підходи до проведення практичних занять, стало зрозуміло, що студентам не вистачає відкритості, прозорості в спілкуванні з пацієнтами.

До деякої скутості у стосунках студентах з пацієнтом приводить, можливо, ряд причин:

- недостатній багаж знань;
- часто різні вікові категорії студента і хворого;
- деякий скептицизм пацієнта до роботи студента.

Тому правильний початок діалогу дасть позитивне налаштування на розмову, а значить, і плідну співпрацю.

Основна частина. На четвертому курсі заняття з внутрішньої медицини проходять відповідно до чотирьох змістових модулів: внутрішня медицина в гастроентерології, ендокринології, пульмонології та гематології.

Відповідно до схеми занять основна частина припадає на практичну частину, яку студенти під наглядом викладача проводять в спеціалізованих відділеннях. Впровадження засад кредитно-модульної системи